Gemeente Amsterdam

Bezoekadres
Jodenbreestraat 25
1011 NH Amsterdam

Postbus 1840
1000 BV Amsterdam
Telefoon 14 020
amsterdam.nl

Retouradres: Postbus 1840, 1000 BV Amsterdam

Aan de leden van de gemeenteraad

Concept - versie 13 mei 2020

Datum April 2020

Onderwerp Aanpak Binnenstad

Geachte leden van de gemeenteraad,

Inleiding

Nog maar kort geleden spraken we over de grote drukte in de binnenstad. Vooral bewoners rond de Wallen en uitgaanspleinen ervoeren veel overlast, in sommige buurten was een op toeristen gerichte monocultuur ontstaan in horeca en winkels, veel woningen werden gebruikt voor vakantieverhuur. In de op ons verzoek in 2019 door hoogleraa [redacted] opgestelde visie op de binnenstad van Amsterdam in 2040 wordt treffend "vervreemding" als het grote probleem van de binnenstad van vóór de coronacrisis geanalyseerd. Sinds de crisis zijn de straten in het oude centrum leeg en stil. Juist nu is zichtbaar hoe afhankelijk delen van de binnenstad zijn geworden van bezoekers. Een ander soort vervreemding maakt zich van ons meester.

Waar het in het oude centrum opvallend stil is, is het in andere buurten juist relatief druk op straat. In de Haarlemmerbuurt, de Jordaan en op de Oostelijke Eilanden doen mensen hun boodschappen om de hoek. Zo wordt zichtbaar wat nog echte woonbuurten zijn in de binnenstad en in welke buurten andere functies de overhand hebben gekregen.

Meer dan ooit is er aanleiding om na te denken over de binnenstad van de toekomst. De vragen zijn misschien niet anders dan voor de coronacrisis, de uitgangspositie is dat wel. Wat voor binnenstad wensen we onszelf toe en voor wie willen we dat de binnenstad een aantrekkelijke plek is? Brengt de huidige situatie die gewenste binnenstad dichterbij en wat is er nodig om die te creëren? En hoe voorkomen we dat de binnenstad na de crisis weer overspoeld wordt door te veel bezoekers en dat de eenzijdig op hen gerichte economie weer de boventoon voert?

Met opmerkingen [FF1]: Ik vraag me af of dit al niet te veel klinkt als opportunisme? Het is lastig balanceren he:)

De problemen in de binnenstad worden overigens niet alleen veroorzaakt door het grote aantal bezoekers. Buurtwinkels en specialistische winkels kunnen al langer ternauwernood het hoofd boven water houden. In de binnenstad als geheel zien we dat vernieuwing de afgelopen jaren

veelal uitblijft. De hoge huren maken het voor jonge creatieve ondernemers vrijwel onmogelijk om een nieuwe zaak te beginnen. En als dat wel kan, is het nog maar de vraag of de Amsterdammer die zaak weet te vinden. Amsterdammers die buiten de binnenstad wonen, komen vaak niet meer. Deels omdat ze gebruik maken van de voorzieningen in hun woonomgeving, waar buiten de binnenstad nieuwe centrumgebieden zijn ontstaan. Maar ook omdat ze in het aanbod en de sfeer in de binnenstad geen aanleiding zien om er heen te gaan. Waar vroeger de binnenstad de kraamkamer was voor vernieuwende activiteiten die zich later verspreidden over de andere stadsdelen, zien we nu dat veel creatieve ontwikkelingen elders plaatsvinden en de binnenstad niet meer bereiken. Als daarvoor in de plaats de binnenstad een eenheidsworst wordt van op snelle consumptie gerichte zaken, dan zijn we veel kwijtgeraakt. Als Amsterdammers hun binnenstad links laten liggen, omdat ze zich er niet meer thuis voelen, dan gaat er iets fundamenteel mis.

In deze brief informeren we u over de visie van het college op de toekomst van de binnenstad en de weg om daar te komen. Dit doen we vanuit een diepgeworteld gevoel van verantwoordelijkheid als erfgenamen van een rijke en bijzondere geschiedenis. We willen deze unieke binnenstad, die van haar bewoners, van alle Amsterdammers en eigenlijk van heel Nederland is, voor de huidige en komende generaties bewaren en beschermen. We staan voor wat wij als de kernwaarden van Amsterdam zien: vrijzinnigheid, tolerantie, creativiteit, innovatie en cultuurhistorie. Deze binnenstad is een bijzondere erfenis, waar we zuinig op moeten zijn. We hebben met zijn allen de verantwoordelijkheid om deze in goede staat door te geven aan volgende generaties.

De uitgangspunten

Als basis voor de toekomst van de binnenstad hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Leefbaarheid en openbare orde: de binnenstad is de plek waar de Amsterdammer naar toe gaat voor vernieuwende activiteiten. De bewoners voelen zich er thuis. De binnenstad is schoon en overlast en criminaliteit zijn tot een acceptabel niveau teruggedrongen.
- Economie en voorzieningen: er is meer economische diversiteit en ondermijning is verdwenen. Maatschappelijke en commerciële voorzieningen zijn met name gericht op bewoners en op mensen die werken in de stad. Het toeristisch aanbod domineert nergens het straatbeeld, maar er is voldoende aanbod voor bezoekers Ondernemers en bewoners voelen zich verantwoordelijk voor hun omgeving.
- Cultuur en schoonheid: de binnenstad is letterlijk en figuurlijk het centrum van de hoofdstad. De cultuurhistorische waarde van de binnenstad wordt gewaardeerd en uitgedragen en vormt het fundament van een moderne stad.
- Wonen: in de hele binnenstad wonen verschillende groepen mensen.

Met opmerkingen [FF2]: Wat betekent dit voor raamprostitutie.

Geografische afbakening
Als je aan een willekeurige Amsterdammer of bezoeker vraagt wat 'de binnenstad' is krijg je veel verschillende antwoorden. Maar de drukte van bezoekers, overlast, ondermijning, economische monocultuur, vervreemding en een concentratie van op bezoekers gerichte functies, zoals prostitutie, coffeeshops, hotels en vakantieverhuur zijn het grootst in delen van de oude binnenstad. Dit wordt bevestigd in het onderzoek naar toeristische draagkracht van wijken en de invloed van toerisme op de leefbaarheid (februari 2020).
Daarom nemen we het gebied van de Burgwallen, Nieuwmarkt, uitgaanspleinen en de grachtengordel als focusgebieden voor deze aanpak. Maar niet zonder het besef dat problemen zich kunnen verplaatsen naar andere delen van de binnenstad (zoals de Haarlemmerbuurt, Jordaan en de Plantage) of zelfs daarbuiten (zoals de Pijp en de Oosterparkbuurt), zeker bij een terugkeer van het toerisme. En tevens in de wetenschap dat oplossingen voor sommige problemen mogelijk in andere stadsdelen of omliggende gemeenten en in de Metropoolregio gevonden kunnen worden.

De toekomstige binnenstad

De binnenstad van de toekomst is niet de binnenstad van het verleden. We worden niet gedreven door nostalgie. Wel door verlangen.

Met opmerkingen [FF3]: Complimenten voor deze mooie tekst!

Wij willen dat het centrum van Amsterdam weer een echt centrum voor de stad kan zijn. De prachtige en unieke historische binnenstad moet weer functies herbergen die er toe doen en waar Amsterdammers uit de hele stad naar toe komen. Met een vernieuwende programmering van theaters, poppodia en musea. Met winkels en horeca die nieuwe groepen verleiden om naar de binnenstad te komen. Waar de Amsterdammers de sfeer bepalen en bezoekers ook graag komen. Waar een goede balans is tussen wonen, werken en recreëren. Waar de openbare ruimte uitnodigt om er te verblijven. Waar de cultuurhistorische waarde samengaat met moderne kwaliteit.
Een binnenstad die verbindt, doordat diverse groepen Amsterdammers elkaar daar ontmoeten. Omdat de binnenstad hun iets te bieden heeft, en daardoor onlosmakelijk een onderdeel uitmaakt van hun leven.

Dit betekent een binnenstad waar naast grootstedelijke functies met een regionale en landelijke betekenis, zoals musea, poppodia, theaters, wetenschap en toonaangevende horeca, ook ruimte is voor werken en voor wonen voor alle inkomensgroepen en elk type huishouden. Een gemengde binnenstad met bewoners, ondernemers, vastgoedeigenaren en instellingen die zich verbonden voelen met hun omgeving en eigenaarschap voelen.

De binnenstad van Amsterdam is niet een doorsnee woonwijk of werkgebied. Het is de binnenstad van de hoofdstad en heeft daarom een bijzondere positie. Er is reuring, drukte, lawaai en soms chaos. Maar het is ook een prettige plek om te wonen, te werken, uit te gaan, op een terras te zitten. We zien een levendige binnenstad voor ons die aantrekkelijk is voor brede groepen. Een gedifferentieerde binnenstad waar niet alle buurten en straten op elkaar lijken, maar juist herkenbaar zijn door de verscheidenheid.

Neem de Leidsebuurt. Hoe mooi zou het zijn als het Leidseplein en omgeving zich verder zou ontwikkelen tot het culturele hart van Amsterdam. De voorzieningen zijn er al: de poppodia Melkweg en Paradiso, de theaters ITA, DeLaMar en Bellevue, het debatcentrum De Balie, filmtheaters Cinecenter, De Uitkijk en Pathé, topmusea om de hoek en veel cafés, terrassen en restaurants. Als straks de fietsenstalling onder het Kleine Gartmanplantsoen klaar is hebben we een prachtige openbare ruimte. Die kan als vliegwiel functioneren om al die culturele functies met elkaar te verbinden.

En waarom maken we het gebied Rembrandtplein/Reguliersdwarsstraat niet dé plek voor vernieuwende clubs?

Inspiratie voor een dergelijke ontwikkeling kunnen we putten uit de omgeving van het Mr. Visserplein en de Plantage dat nu bekend staat als het Joods Cultureel Kwartier. Het nieuwe Holocaust Museum, het Joods Historisch Museum, het Namenmonument, de Portugese Synagoge en alle andere plekken en instellingen houden de rijke Joodse geschiedenis van Amsterdam en Nederland levend. Aansluitend bevindt zich de groene Plantage dat dankzij de initiatieven van Artis en de Hortus een aansprekend gebied wordt. Samen geven deze ontwikkelingen een eigen signatuur aan de oostelijke binnenstad.

Winkelstraten in de binnenstad van de toekomst gaan zich weer meer onderscheiden. Door goede afspraken tussen vastgoedeigenaren en ondernemers, verenigd in ondernemersverenigingen en 'bedrijveninvesteringszones' (biz), wordt gestuurd op een specifiek aanbod. Hiermee wordt winkel- en horecadiversiteit gestimuleerd en wordt winkelen in de binnenstad weer aantrekkelijk voor Amsterdammers en mensen uit de regio.

De uitgangspositie met het oog op corona

In deze bijzondere tijd moeten we leven met onzekerheden. Na twee maanden van vergaande beperkende maatregelen komt er iets meer bewegingsruimte. Maar helemaal normaal zal het in de 1,5 metersamenleving nog niet worden. Mogelijk zal internationaal toerisme vanuit de buurlanden dit jaar beperkt op gang komen. Intercontinentaal toerisme zal waarschijnlijk pas in 2021 terugkeren en waarschijnlijk in kleinere aantallen dan we gewend waren.
De economische crisis zal mogelijk voor veel bedrijven, maar ook voor delen van de culturele sector, ondanks vereende inspanningen, te zwaar zijn. Er zullen helaas gaten vallen in de binnenstad. Deze kunnen lang niet allemaal snel worden opgevuld. Ook daar zullen we aan moeten wennen.

Met dat in het achterhoofd is het niet gemakkelijk na te denken over een nieuw elan voor de binnenstad. Voor velen zal overleven de eerste en enige prioriteit zijn. Toch zijn we het aan onszelf verplicht te kijken naar de mogelijkheden die deze tijd biedt, om te werken aan een binnenstad waar Amsterdammers weer graag komen en trots op kunnen zijn. Juist de relatieve rust die er nu is geeft ruimte om na te denken over een andere binnenstad. We zien ook al veel hoopgevende ontwikkelingen. Bedrijven maken plannen om Amsterdammers weer naar de binnenstad te krijgen, de culturele sector denkt na over een vernieuwende programmering en bewoners komen met voorstellen voor een ander gebruik van de openbare ruimte.

CONCEPT

Wat willen we bereiken?

We maken een wenkend perspectief, maar geen blauwdruk. We presenteren een basis voor gesprekken en studies om te komen tot een bestendige en breed gedragen aanpak voor de binnenstad op de lange termijn. We durven groot te denken, vanuit vrijheid en creativiteit. Maar we realiseren ons dat veranderingen vaak alleen met kleine stappen bereikt kunnen worden. Dit vraagt om durf om snel door te pakken, maar ook om een lange adem.

Om de gewenste ontwikkeling van de binnenstad te realiseren hebben we eerder in deze brief vier uitgangspunten geformuleerd. Hiermee stellen we een norm die de basis is voor alle ontwikkelingen die in gang worden gezet. Deze voorzien we als volgt van meer context:

Leefbaarheid en openbare orde:

- Het herstellen van een prettig woon- en verblijfsklimaat in de binnenstad en het bewaken ervan in buurten waar het nu nog goed is.
- Het tegengaan van vervreemding; bewoners voelen zich weer thuis in hun binnenstad.
- Het beperken van vakantieverhuur.
- Het herstellen van de ontmoetingsfunctie van de binnenstad. De binnenstad wordt weer letterlijk en figuurlijk het centrum van de stad. Het moet weer meer de plek zijn waar je naar toe gaat voor vernieuwende activiteiten.
- Het ontwikkelen van een adequaat systeem gericht op efficiënt onderhoud, beheer en schoonhouden van de openbare ruimte.
- Het aanpakken van ondermijning en het beperken van straatcriminaliteit en overlast.
- Het verminderen van de negatieve effecten die hoge bezoekersaantallen hebben op delen van de binnenstad.
- Het sturen op verandering van het aanbod in onder andere winkels en horeca het verminderen van het aantal toeristen en kwaliteitstoerisme stimuleren.

Met opmerkingen [FF4]: Wel verminderen toerisme dus maar zonder aantal

Voorzieningen en economie:

- Het zorgdragen voor en handhaven van een adequaat maatschappelijk en commercieel voorzieningenniveau voor bewoners en mensen die werken in de binnenstad.
- Het terugdringen van het toeristisch aanbod.
- Het terugbrengen van meer kwaliteit en diversiteit in het winkel- en horeca aanbod.
- Het beschermen van de werkfunctie van de binnenstad die niet verbonden is met toerisme.
- Het samen met ondernemers, vastgoedeigenaren, bewoners werken aan meer diversiteit in straten, aan het mogelijk maken van nieuwe ontwikkelingen.

Cultuur en schoonheid:

- Het zoveel mogelijk ondersteunen van vernieuwende initiatieven, het weghalen van barrières en het werken aan coalities tussen verschillende sectoren in de samenleving.
- Het versterken van de culturele betekenis van de binnenstad voor alle Amsterdammers en Nederlanders.

Wonen:

- Het bevorderen van een divers woningaanbod voor alle inkomensgroepen, leeftijden en levensfasen.
- Het herstellen van de balans tussen wonen, werken en recreëren.

CONCEPT

- In de hele binnenstad moet gewoond kunnen worden. Amsterdammers moeten er kunnen opgroeien en oud kunnen worden.

We willen de bestaande sterke netwerken in de stad gebruiken en verbinden. Als overheid pakken we onze rol. We nemen het voortouw bij het vormgeven van de aanpak. Maar we kunnen het niet alleen. De gewenste resultaten kunnen alleen worden bereikt als bewoners, ondernemers, vastgoedeigenaren, culturele instellingen, instituten voor onderwijs en wetenschap én de overheid eendrachtig samenwerken. Ieder neemt zelfstandig én in gezamenlijkheid de verantwoordelijkheid voor (een deel van) de aanpak. Zoals Amsterdam dat altijd gedaan heeft. Alleen op deze manier kunnen we onze bijzondere binnenstad beschermen.

De prioriteiten

Er moet veel gebeuren om onze ambitie voor de binnenstad te laten slagen. Door de coronacrisis kan een aantal acties versneld opgepakt worden. Hiermee gaan we als eerste aan de gang.

- Winkel- en horecadiversiteit
  We bereiden een instrumentarium voor waarmee meer dan nu gestuurd kan worden op een diverser horeca- en winkelaanbod. Daarbij onderzoeken wij planologisch-juridische mogelijkheden, het invoeren van een vergunningstelsel voor winkels op basis van de APV, het samen met ondernemers, vastgoedeigenaren en bewoners opstellen van brancheringsplannen, het inzetten van vastgoed als sturingsinstrument, en de mogelijkheden via wettelijk kader leegstand tegen te gaan.
- Vastgoed
  De invulling van panden bepaalt voor een belangrijk deel het aanbod in winkels en horeca in de binnenstad. Daarom worden op bestuurlijk en ambtelijk niveau gesprekken gevoerd met vastgoedeigenaren in de binnenstad. Doel is met hen de visie op de binnenstad van de toekomst te bespreken, de aanpak van de gemeente om de binnenstad weer een aantrekkelijk gebied voor Amsterdammers te maken toe te lichten (o.a. campagne) en te zoeken naar gemeenschappelijke belangen. Vertrekpunt zijn de uitgangspunten voor de binnenstad. We onderzoeken tevens de mogelijkheden samen met partners, zoals bestaande gemeentelijke deelnemingen, vastgoed te verwerven om zo meer direct op het aanbod te kunnen sturen. Tevens onderzoeken we welk ander wettelijk kader, zoals de leegstandswet, kan worden ingezet om tot een goede invulling van winkels, horeca en andere bedrijfsruimten te komen.
- Economie
  We houden intensief contact met biz'en en onderzoeken met hen hoe de op bezoekers gerichte economie kan worden omgezet naar een aanbod meer gericht op Amsterdammers. We ontwikkelen met de biz'en gebiedsprofielen voor de binnenstad en bekijken welke branchering daar bij past. Ook zullen we samen met Amsterdam&Partners biz'en ondersteunen bij de branding van hun gebied.
- Initiatieven
  We verwelkomen en ondersteunen alle initiatieven om de binnenstad meer aantrekkelijk te maken voor de Amsterdammers. Daarbij zullen we expliciet ondernemers die de binnenstad de afgelopen jaren links hebben laten liggen uitnodigen in de binnenstad te investeren.
- Campagne

- Samen met Amsterdam&Partners en zoveel mogelijk ondernemers en de culturele sector in de binnenstad bereiden we een campagne voor die in de eerste plaats gericht is op Amsterdammers. Onderdeel hiervan is het creëren van een aanbod dat op hen gericht is.
- We zijn al begonnen met het sturen op aanbod door de functie van raamprostitutie op de Wallen ter discussie te stellen en te overwegen de cannabismarkt meer te reguleren. We werken aan nieuw beleid voor terrassen en horeca om zo gerichter te kunnen sturen per straat. Het doel is Amsterdam voor bezoekers aantrekkelijk te houden en de leefbaarheid voor bewoners te verbeteren.

Met opmerkingen [FF5]: Wat neutraler nog formuleren wellicht?

Met opmerkingen [EPv6R5]: Suggestie: 'In de discussie over de scenario's voor de raamprostitutie wordt gesproken over de toekomst van de raambordelen op de Wallen'.

Tot slot

Het is een stevige opgave om van de binnenstad weer het vitale en aantrekkelijke centrum van de stad te maken. Maar Amsterdam heeft zich altijd een veerkrachtige stad getoond. Ook deze keer zullen we het samen met onze partners in de stad voor elkaar krijgen.

We zullen uw Raad met regelmaat informeren over de resultaten van dit proces en concrete voorstellen aan u voorleggen.

Met vriendelijke groet,

Het college van burgemeester en wethouders, mede namens de stadsdeelvoorzitter Centrum,

Femke Halsema
Burgemeester

Peter Teesink
Gemeentesecretaris

CONCEPT